

власних дій і висловлювань, що сприятиме уникненню міжкультурних непорозумінь або й більш серйозних проблем. Недаремно китайський філософ Лао-цзи стверджував: «Хто знає інших, той розумний, хто пізнав самого себе, той мудрий» [1].

Література

1. Aphorismen.de :Aphorismen, Zitate, SprücheundGedichte[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aphorismen.de/gedicht/13992>.
2. Fink L., Gruttauer S., Thomas A. Beruflich in der Ukraine : Trainingsprogramm für Manager, Fach- und Führungskräfte / Luzia Fink, Stefanie Gruttauer, Alexander Thomas. – Göttingen: Vandenhoeck& Ruprecht GmbH & Co. KG, 2009. – 178 S.
3. Jaeger M. Arbeitnehmerfreizügigkeit / Mona Jaeger // Markt : Deutsch für den Beruf – Materialien aus der Presse. – Heft 3. – Berlin: Erich Schmidt Verlag GmbH & Co. KG, 2015.
4. Schroll-Machl S. Die Deutschen – Wir Deutsche : Fremdwahrnehmung und Selbstsicht im Berufsleben / Sylvia Schroll-Machl. – Göttingen: Vandenhoeck& Ruprecht GmbH & Co. KG, 2007. – 227 S.
5. Tillion G. Die gestohlene Unschuld. Ein Leben zwischen Resistance und Ethnologie[Електронний ресурс] / Tillion, Germaine. – Berlin: AvivA Britta Jürigs GmbH, 2015. – 336 S. – Режим доступу: Tillion_gestohlene_Unschuld[1].pdf.

Гавриш О.О.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри німецької мови
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені В. Гетьмана»

ПРАГМАТИЧНА ФУНКЦІЯ КОМПОНЕНТІВ ІНТОНАЦІЇ

Анотація. У статті розглядається функціонування таких компонентів інтонації німецької літературної мови, як мелодика, фразовий наголос, паузи та темп мовлення відповідно до прагматичного потенціалу мовленнєвого повідомлення. Звертається увага на різницю в інтонаційному оформленні німецьких та українських фраз та підкреслюється важливість дотримання правил інтонаційної будови мови для реалізації комунікативного наміру мовця в процесі міжкультурного спілкування.

Ключові слова: інтонація, мелодика, фразовий наголос, паузи, темп мовлення, німецька літературна мова, тема, рема, підготовлене мовлення, спонтанне мовлення.

Abstract. This article explores the function of such intonatory components of the Standard German as speech melody, sentence stress, pauses, speech tempo according to the pragmatic potential of the phrase. It reveals the differences between the intonation structures of the German and the Ukrainian languages and emphasizes the importance to follow the rules of intonation to achieve the communicative intention in the multicultural communication.

Key words: intonation, speech melody, sentence stress, pauses, speech tempo, Standard German, theme, rheme, prepared speech, spontaneous speech.

Реалізація комунікативного наміру мовця в усному спілкуванні значною мірою залежить від інтонації мовленнєвого повідомлення. Порушення правил інтонаційного оформлення фрази призводить у більшості випадків до непорозуміння між партнерами по комунікації, тоді як помилки у реалізації звукових одиниць залишаються досить часто завдяки впливу екстралінгвістичного контексту поза увагою співрозмовників.

На сучасному етапі викладання іноземних мов у нелінгвістичних ВНЗ особливого значення набуває розвиток комунікативних навичок у студентів, що має на меті навчити молодих фахівців ефективно спілкуванню у мультинаціональній команді та полегшити їх інтеграцію у сучасне професійне життя. Однак, як свідчить досвід, більшість студентів мають проблеми з фонетикою іноземної мови, особливо з її інтонаційним складником, що ускладнює процес комунікації як з носіями мови, так і з іноземцями, які користуються цією ж мовою для міжнаціонального спілкування.

Таким чином, на заняттях з іноземної мови у нелінгвістичних ВНЗ необхідно вивчати не лише лексико-граматичну будову мови та її стилістичні особливості, а й фонетичну структуру, яка охоплює як сегментний склад (звуки), так й просодію (надсегментні чинники, зокрема

інтонацію). При вивченні фонетики іноземної мови викладачі повинні виправляти помилки як у випадках некоректного вимовляння окремих звуків, так й помилки у реалізації інтонаційного контуру фрази, коли студенти промовляють той чи інший фрагмент мовленнєвого повідомлення з використанням нетипових для конкретної іноземної мови інтонаційних моделей, що перешкоджає розвитку у студентів міжкультурної мовної компетентності.

Для успішного засвоєння інтонаційної структури іноземної мови слід розглядати **інтонацію як комплексний феномен**, який складається з таких компонентів, як **мелодика (рух основного тону), фразовий наголос, паузи, ритм, інтенсивність (гучність), тембр та темп мовлення**. Усі компоненти інтонації тісно пов'язані, серед них немає провідних [2; 4], оскільки вони в однаковій мірі слугують структурному членуванню мовленнєвого потоку й виступають індикаторами його комунікативного навантаження.

Метою запропонованої статті є дослідження прагматичної функції таких компонентів інтонації, як **мелодика, фразовий наголос, паузи та темп мовлення** у підготовленій та спонтанній нормативній німецькій мові.

Для членування мовленнєвого повідомлення на смислові блоки застосовуються, як правило, синтагматичні паузи, які позначаються знаком [I], та повні (кінцеві/довгі) паузи, які позначаються знаком [II]. Залежно від інформаційного змісту повідомлення синтагматичні паузи мають різну тривалість: існують надкороткі, короткі й середні паузи. Як свідчать результати аналізу **паузації** у німецьких текстах, середня тривалість висловлювання до наступної паузи складає у підготовленому мовленні 8-10 складів, а в спонтанному мовленні – 5-7 складів. У підготовленому мовленні переважають синтагматичні паузи середньої довготи [I], що створює ефект «безперервності звучання» від одного смислового блоку до іншого, а у спонтанному мовленні більш частотними є кінцеві довгі паузи [II], коли співрозмовники обдумують наступну інформацію. У емоційально насичених спонтанних висловлюваннях, які складаються з декількох ритмічних груп використовуються також надкороткі паузи, логічні довгі паузи та логічні паузи середньої довготи. Надкороткі паузи вживаються передусім для перепочинку мовця, середні логічні паузи слугують розмежуванню інформації, а довгі паузи, як правило, спрямовані на привернення уваги слухачів.

У підготовлених німецьких текстах, на відміну від спонтанних, спостерігається чітка тема-рематична прогресія, тобто розмежування відомої інформації (теми), яка є відправною точкою повідомлення, та нової інформації (реми), яку промовець прагне довести до відома партнера по комунікації. Відповідно до тема-рематичної динаміки відбувається й членування промови за допомогою пауз. Так, під час реалізації тематичних фрагментів спостерігається на фонетичному рівні прискорення темпу, редукція голосних й приголосних фонем та скорочення пауз, тоді як для реалізації рематичної частини застосовується уповільнений темп, повна (наближена до еталонної) реалізація звукових сегментів та подовження пауз, що має на меті привернути увагу слухача, переконати його у важливості викладених у повідомленні проблем та викликати з його боку певну реакцію на отриману інформацію.

Дослідження реалізації **мелодики (руху основного тону)** свідчить про високе функціональне навантаження цього інтонаційного параметру у нормативній німецькій мові, його залежність від тема-рематичного членування та від емоційності висловлювання. У текстах нейтрального змісту на комунікативно ненавантажених ділянках часто використовується мелодика незавершеності (рівний тон), а на важливих з точки зору промовця інформаційних фрагментах переважає, залежно від інтонаційного типу фрази, термінальний тон (мелодика завершеності) з глибоким падінням на затакті або висхідний (інтерогативний) тон. У емоційно забарвлених текстах використовується, поряд з низхідним рухом мелодики, також й висхідний, але, на відміну від нейтральної промови, підйом тону на затакті досягає своїх максимальних показників. У спонтанних текстах, де відсутня чітка тема-рематична динаміка, домінує рівний тон на межах смислових блоків з періодичним падінням тону на затакті у монологічному мовленні, та з використанням висхідної тональної конфігурації у діалогічному.

Слід зазначити, що реалізація мелодійного контуру висловлювання в німецькій мові істотно відрізняється від реалізації мелодійного контуру в українській мові. В українській мові також існує мелодика завершеності та висхідна мелодика, однак, на відміну від німецької мови, в українській мові, для якої в цілому характерна плавність, не існують різкі перепади тону від наголошених до ненаголошених складів [1, с. 94–95], як це має місце у німецькій мові. Тому при вивченні інтонації німецької мови слід звертати увагу студентів на глибоке падіння тону на затакті в умовах термінального тону й надзвичайно високий підйом тону в умовах інтерогативної мелодики, інакше німецька фраза буде звучати неприродно й комунікативна мета не буде досягнута.

Рух мелодики у німецькій мові чітко корелює з **фразовим наголосом**, який також слугує інформативному членуванню мовленнєвого повідомлення через виділення комунікативно важливих елементів з метою привернення уваги слухача. У мовленнєвому потоці словесний наголос часто нейтралізується та підпорядковується синтагматичному та фразовому акцентам. Для підготовленого та спонтанного видів мовлення різного ступеня емоційного забарвлення характерне наголошення переважно самостійних повнозначних слів – іменників, дієслів, прикметників, прислівників, – тобто фрагментів, які несуть більшу комунікативну вагу на відміну від службових слів – займенників, сполучників, прийменників та допоміжних дієслів, – які промовляються переважно або зі слабким наголосом, або взагалі не виділяються акцентом. Поряд із синтагматичним та фразовим акцентами досить часто зустрічаються логічний та емпатичний наголоси, які вживаються в рематичній частині висловлювання й виділяють не лише повнозначні частини мови, а й службові, але їх наявність слід розглядати скоріше не як закономірність фразової акцентуації, а як випадковість, обумовлену емоційним станом співрозмовників та екстралінгвістичними чинниками. Засвоєння співвідношення наголосів у фразі є важливою передумовою успішного оволодіння інтонацією німецької мови.

Інформативним чинником для реалізації прагматичного наміру мовця є **темпомовлення**. Зміна темпу суттєво впливає на сприйняття мовленнєвого повідомлення слухачами. Так, уповільнення темпу до певних меж викликає посилену увагу слухача, а його прискорення веде до вибіркового сприйняття інформації. Водночас занадто повільний темп мовлення теж не сприяє налаштуванню слухачів на отримання нової інформації й, відповідно, не досягає комунікативного ефекту. Для німецької мови характерний досить швидкий темп мовлення (5–8 складів або 10–15 звуків за секунду) [3, с. 250], який прискорюється на менш інформативних фрагментах повідомлення та уповільнюється на інформативно насичених, що спостерігається переважно на матеріалі підготовленого мовлення. У спонтанному мовленні не існує чіткого темпорального розмежування між головною та фоновою інформацією, крім того, темп спонтанного повідомлення більш повільний.

Таким чином, для успішного оволодіння стандартною німецькою мовою необхідно вивчати особливості її інтонаційної структури, зокрема специфіку реалізації таких її компонентів, як мелодика, синтагматичний та фразовий наголоси, паузи та темп мовлення залежно від комунікативного наміру мовця та закономірності актуального членування фрази й тексту відповідно до їх прагматичного потенціалу.

Література

1. Прокопова Л.І. Вступний курс фонетики німецької мови для вузів. / Лариса Іванівна Прокопова. – Київ: Грамота, 2004. – 136 с.
2. Стеріополо О.І. Теоретичні засади фонетики німецької мови. / Олена Іванівна Стеріополо. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 320 с.
3. Pompino-Marschall B. Einführung in die Phonetik / Bernd Pompino-Marschall. – Berlin/New York: Walter de Gruyter, 2009. – 324 S.
4. Steriopol O. Intonationals Komplexphänomen. / Olena Steriopol. – Germanistik in der Ukraine – 2009 – Nr.4. – S.75-86.

Дикарева Л.Ю.,
кандидат філологічних наук,
доцент, завідувач кафедри українознавства
Київського національного університету
будівництва й архітектури

КНИГАРНІ НА ХРЕЩАТИКУ: МИНУЛЕ І СУЧАСНІСТЬ

Анотація. Розглядається історія становлення та розвиток видавничої діяльності в Україні. Аналізуються причини гальмування видавничої справи в сучасній Україні та шляхи подолання кризи в цій галузі.

Ключові слова: книгодрукування в Україні, видавнича діяльність, книжковий ринок.

Abstract. The history of the formation and development of publishing in Ukraine. The reasons deceleration of publishing in today's Ukraine and ways of overcoming the crisis in the industry.

Key words: publishing books in Ukraine, publishing activities, book market.